

УДК 378.11

Панасюк Н.Л.

Луцький національний технічний університет

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ - ПЕРЕДУМОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЛІДЕРСТВА ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Панасюк Н.Л. Управление процессом повышения качества - предумова конкурентоспособности та лидерства высших технических учебных заведений. Актуальность темы публикации определяется, насамперед, потребою більш глибокого осмислення новітніх концепцій міжнародної конкурентоспроможності університетів та факторів їх формування.

Ключові слова: управління, підвищення якості, конкурентоспроможність, лідерство.

Панасюк Н.Л. Управление процессом повышения качества - предпосылка конкурентоспособности и лидерства высших технических учебных заведений. Актуальность темы публикации определяется, в первую очередь, потребностью более глубокого осмысления новейших концепций международной конкурентоспособности университетов и факторов их формирования и обусловлена по крайней мере тремя обстоятельствами.

Ключевые слова: управление, повышение качества, конкурентоспособность, лидерство.

Panasjuk N. Quality control process - condition competitiveness and leadership higher technical educational institutions. Relevance of the topic publication is determined, first of all, need a deeper understanding of new concepts of international competitiveness of universities and factors of their formation and caused at least three circumstances.

Keywords: management, quality improvement, competitiveness, leadership.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальність питання визначається, насамперед, потребою більш глибокого осмислення новітніх концепцій міжнародної конкурентоспроможності університетів та факторів їх формування і обумовлена принаймні трьома обставинами. По-перше, сучасний етап еволюції світового господарства характеризується радикальними соціально-економічними трансформаціями та переходом до якісно нової стадії розвитку глобальної економічної системи – формування економіки знань, яка характеризується поглибленням двох діаметральних процесів: з одного боку, продукування фундаментальних знань концентрується в обмеженій кількості світових науково-дослідних центрів, з іншого – прикладні дослідження набувають всезагального поширення. Зосередження інноваційної діяльності в окремих університетах світового класу принципово змінює статус цих інституцій на глобальному ринку освітніх послуг та високотехнологічної продукції, перетворюючи їх на ключових суб'єктів глобальної інноваційної мережі.

По-друге, визначальною для активізації інноваційного розвитку країн стає розбудова висококонкурентних університетів, які здатні акумулювати і примножувати власний інтелектуальний потенціал і формувати інтелектуальний капітал нації, а також сприяти системній інтеграції освіти і науки та трансферу технологій у виробництво і на цій основі забезпечувати міжнародні конкурентні переваги для країни в цілому [1; 4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми. Про значний внесок цих університетських закладів у формування та відтворення людського капіталу, нарощення інноваційного і технологічного потенціалу країн свідчать багато історичних розвідок, пов'язаних із дослідженням еволюції дослідницьких університетів у США, європейських державах, Японії, Китаї тощо. Найбільш повно ключові тенденції та закономірності становлення університетів світового рівня, проаналізовано у працях зарубіжних вчених: П.Агіона, Дж. Алдена, Ф.Альтбаха, Ч.Веста, Х.Грехема, Н.Даймонда, Н.Лью, Г.Левіна, Дж. Салмі, М.Прінта, Б.Сандквіста, Д.Тернера, А.Ушера, Й.Ченга та багато інших.

Такі авторитетні дослідницькі центри, як The Center for Studies in Higher Education at UC Berkeley, The Center for International Higher Education (при Бостонському коледжі), The Center for Higher Education Policy Studies (при Школі менеджменту та управління в університеті Твенте), The Center for World-Class Universities of Shanghai Jiao Tong University та інші уже давно стали визнаними у світі центрами, дослідження яких сконцентровані навколо стратегічного розвитку висококонкурентних університетів світу. Важливу роль в оцінюванні університетів світового класу відіграють міжнародні університетські – QS (Лондон), ARWU (Шанхай), Times Higher

Education (Лондон), The Top American Research Universities (Центр вимірювання ефективності університетів, США) та ін. Активно ведеться розробка нових і перспективних рейтингових систем університетських закладів за різноманітними критеріями та функціональним призначенням - U-Multirank, проект OECD-AHELO тощо.

Таким чином, існує широкий суспільний запит у сфері досліджень диспозиції університетів на глобальному ринку освітніх послуг. А конкурентоспроможність є визначальним критерієм ефективності для будь якого суб'єкта [1; 4].

Формулювання цілей статті. Враховуючи ту обставину, що спеціальних публікацій з питань дослідження феномену конкурентоспроможності університетів в умовах глобалізації недостатньо, то мети публікації полягає у здійсненні комплексного аналізу на базі новітніх економічних концепцій сутності міжнародної конкурентоспроможності університетів та факторів їх формування з метою розробки науково обґрунтованої концепції підвищення конкурентного статусу національної освітньої системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні сформувалися наступні загальні тенденції розвитку конкурентних університетів:

1. Глобальний масштаб діяльності і вагомий вплив на суспільний розвиток.
2. Системна інтеграція дослідницької та освітньої діяльності.
3. Поглиблення регіонального та міжнародного співробітництва.
4. Селективність у доборі студентів і професорсько-викладацького складу. Високі рівні наукової продуктивності викладачів.
5. Виконання міждисциплінарних наукових досліджень та підготовка докторів наук.
6. Диверсифікація джерел фінансування.
7. Спільне координування дій з представниками бізнесу у підготовці фахівців.
8. Формування сучасної інфраструктури наукової та інноваційної діяльності.
9. Забезпечення найвищої якості науково-освітньої діяльності.
10. Зростання обсягів консалтингових послуг, які надаються викладачами.

Високий потенціал генерування нових знань, можливості забезпечення ефективного трансферу технологій в економіку, здійснення широкого спектру фундаментальних і прикладних досліджень на новітній науковій і техніко-технологічній базі, наявність прогресивних систем підготовки і перепідготовки кадрів найвищої кваліфікації є запорукою неодмінного конкурентного успіху університетських закладів на глобальному ринку освітніх послуг. Дослідницькі стратегії та їх успішна реалізація університетами світового класу (наприклад, Гарвардським, Оксфордським, Кембриджським та іншими) уже давно є фундаментом їхнього високого конкурентного статусу на міжнародній арені. Крім того, ці університети забезпечують найвищий рівень своєї "внутрішньої академічної якості" (за визначенням Lombardi, 2001), зокрема через залучення найбільш продуктивних в дослідницькому плані професорів та викладачів, найталановитіших студентів, а також розбудовуючи якісне академічне й культурне університетське середовище, зумовлюючи тим самим позитивні структурні соціально-економічні зміни в регіонах та країнах свого розташування [2].

Цю оригінальну концепцію міжнародної конкурентоспроможності дослідницьких університетів, у центрі якої знаходиться ідея так званого "двигуна якості (quality engine)", розвинула група американських дослідників на чолі з Дж. Ломбарді, які представляють Центр вимірювання університетської успішності [1;4].

В запропонованій моделі конкурентоспроможності університет повинен постійно постачати себе (власний внутрішній "двигун якості") високоякісним паливом, яке уособлюють люди (професорсько-викладацький, адміністративний, дослідницький персонал, студенти), ресурси (матеріальні, фінансові, інформаційні тощо), та примножувати і відтворювати свій університетський потенціал (спроможність залучати доходи у вигляді плати за навчання, ендавменту, грантів та комерціалізувати дослідницькі результати за посередництвом патентів, ліцензій, роялті чи у формі цільових державних асигнувань).

Із моделі випливає, що конкурентоспроможність університетів досягається шляхом забезпечення ними якомога вищого рівня "внутрішньої академічної якості", зокрема через залучення найбільш продуктивних в дослідницькому плані професорів та викладачів, найталановитіших студентів, а також розбудовуючи найякісніше академічне й культурне

університетське середовище, що в цілому характеризує так зване "академічне ядро" дослідницького університетського закладу, оточене ефективною "адміністративною оболонкою" [1; 4]. Саме створення досконалої внутрішньої академічної якості, основою якої є унікальне і високопродуктивне академічне ядро (стосується як сфери викладання, так і досліджень і складається з окремих академічних спільнот вищого навчального закладу у тих чи інших галузях науки), дослідники вважають "двигуном якості" висококонкурентного університету.

Важливі функції при цьому виконує адміністративна університетська оболонка, покликана всіляко підтримувати діяльність дослідницького університету (залучення видатних професорів, спонсорів, соціальна, політична, інституціональна підтримка тощо) та забезпечувати його ефективні взаємозв'язки із зовнішнім соціально-економічним, культурним та політичним середовищем.

Визначальні чинники міжнародної конкурентоспроможності університетів світового класу досліджуються відомим американським вченим, директором Центру міжнародної вищої освіти при Бостонському коледжі Ф.Альтбахом. Дослідник у своїй роботі "Витрати і вигоди університету світового класу" (2003 р.) стверджує, що "кожна країна бажає мати університет світового класу, але ніхто не знає, що означає такий університетський статус і яким чином його можна отримати" [1, с. 5]. Принципово не пропонуючи будь-якого визначення категорії "університет світового класу", Ф.Альтбах натомість вказує на певні ключові характеристики, якими повинен володіти і має примножувати подібного роду університетський заклад, які стосуються передусім сфери дослідницької діяльності. До них вчений відносить зокрема такі:

- здійснення університетом проривних досліджень, які визнаються науковою спільнотою у світовому масштабі, можуть бути оцінені та поширені;
- наявність першокласних професорів, які вважаються головною ланкою в університетській системі досліджень;
- достатність ресурсів і сприятливі умови праці в університеті, які дозволяють залучати та утримувати найфаховіший професорсько-викладацький склад;
- академічна свобода та атмосфера інтелектуального азарту, які повинні панувати в університетському середовищі;
- прозора та ефективна система управління університетом, контроль науковою спільнотою вищого навчального закладу академічного життя (практики і процедур вступу студентів до університету, навчальних програм, критеріїв присвоєння кваліфікацій і наукових ступенів, прийняття на посади нових професорів, головних напрямів академічної роботи);
- адекватні умови для наукової роботи, наявність у розпорядженні університету найкращого за світовими стандартами обладнання, лабораторій, бібліотек, що в цілому дозволяє здійснювати креативні дослідження, налагоджувати інноваційний процес викладання дисциплін.

Досліджуючи динаміку національної та глобальної конкуренції у сфері вищої освіти відомий австралійський дослідник С.Маргінсон наголошує, що дослідницькі університети, як продуценти і постачальники суспільства "позиційними товарами *" (разом з іншими університетськими закладами), які забезпечують доступ до соціального престижу і отримання доходів, цілеспрямовано намагаються наростити свій статус як виробників таких благ [5]. За умов загострення конкурентної боротьби на глобальному ринку освітніх послуг визначальними детермінантами конкурентного статусу дослідницьких університетів стають їх високопродуктивна діяльність у сфері досліджень і можливості залучення навчальними закладами талановитих студентів. Вчений наголошує, що елітними інституціями у загальносвітовому масштабі можуть стати лише ті університети, які виробляють високоцінні позиційні товари, попит на які завжди перевищує пропозицію. Прикладом таких елітних дослідницьких університетів є американські та британські заклади, міжнародна конкурентоспроможність яких обумовлюється передусім їх значним науково-дослідним потенціалом. С.Маргінсоном була розроблена авторська модель сегментації глобального ринку освітніх послуг, в якій фактично відображена ієрархія окремих груп університетських закладів за рівнем їх міжнародної конкурентоспроможності

Таким чином, дослідницький потенціал університету є домінантою його конкурентного статусу на глобальному ринку освітніх послуг, основою його міжнародного авторитету і репутації, запорукою нарощення інноваційного потенціалу країн загалом. З цього приводу С.Маргінсон також справедливо зазначає, що "нації зі значним дослідницьким (науково-технічним) потенціалом спроможні краще керувати власною долею в глобальній економіці знань" [7]. Вони

знаходяться в кращому становищі аби брати на себе глобальні ініціативи, співпрацювати і конкурувати, використовувати найкращі ідеї зі всього звіту та приваблювати людей і капітал. Натомість, "нації без достатньо сильного дослідницького потенціалу", як показує досвід, значно програють іншим країнам за рівнем розвитку системи підготовки висококваліфікованих фахівців, наукової бази промисловості, ефективністю соціальної політики тощо. За логікою вченого, наявність на території країн висококонкурентних на глобальному ринку освітніх послуг університетів є ознакою високого національного науково-технічного потенціалу загалом, так само як і передумовою його стійкого нарощення у перспективі.

Аналізу критеріїв та визначальних чинників дослідницької конкурентоспроможності (research competitiveness) університетів присвячена робота американського вченого А.Тейка "Дослідницька конкурентоспроможність і національна політика у сфері науки" (2001 р.). Дослідник, формулюючи питання, "що означає для університету і держави нарощувати свою дослідницьку конкурентоспроможність", відповідає на нього таким чином. "З одного боку, відповідь проста: більше грантів, крупніші гранти і більше грошей на дослідження. Але в той час, як для університетських адміністраторів і політичних діячів зазначені категорії є цілями, яких необхідно досягати, то для професорсько-викладацького персоналу і дослідників - це, радше, способи, за допомогою яких забезпечується більше дослідницьких результатів, публікацій, у тому числі високоцитованих, а також досягається вищий ступінь визнання науковців та інституцій, які вони представляють" [6, с. 7]. На регіональному рівні дослідницька конкурентоспроможність університетів покликана сприяти економічному розвитку територій і локалітетів за посередництвом технологічного трансферу, ліцензійних угод, через заснування нових успішних компаній і створення нових робочих місць.

Разом з тим, А.Тейк також наголошує, що дослідження не є єдиною та виключною місією університету. Відповідно, дослідницьку конкуренто-спроможність необхідно забезпечувати у спосіб, який підтримує і сприяє реалізації (а не підриває) інших місій університетського закладу, особливо у сфері навчання бакалаврського рівня. З останнього слідує, що дослідницька конкурентоспроможність не лише означає здатність університету залучати державні фонди (гранти) на дослідження, а й передбачає інвестування фінансових коштів у розбудову своїх бібліотек та інформаційних систем, сучасні комп'ютерні мережі, ті сфери загалом, які можуть поліпшувати якість навчального процесу бакалаврів, як майбутньої основи високого дослідницького потенціалу. Загалом, в дослідженнях А.Тейка вказуються стратегічні засади формування високого конкурентного статусу університетів через забезпечення їх дослідницької конкурентоспроможності.

Значна увага до конкурентних переваг університетських закладів в умовах нового глобального середовища приділялась Л.Армстронгом, який особливої уваги приділяв розвитку таких напрямків, як: тісний зв'язок наукових досліджень та викладання; інституційна досконалість; організаційні зміни та дистанційне навчання. Внутрішні ресурси університетів повинні бути спрямовані передусім, щоб стимулювати нові напрями досліджень і творчої діяльності викладачів [3].

Угорські дослідники А.Страмбу-Діма та К.Вегес вважали, що тільки підприємницькі університети у XXI ст. можуть утримати високий конкурентний статус через: посилення внутрішнього управління; розширення сфер діяльності; диверсифікації ресурсної бази; стимулювання наукових досліджень; створення підприємницької культури.

Дослідженню висококонкурентних університетів глобального і національного рівня присвячена наукова праця португальського дослідника Х.Хорта ("Глобальні і відомі національні університети: інтернаціоналізація, конкурентоспроможність та роль держави", 2012 р.). Вчений, порівнюючи університети світового класу із гравцями "Світової ліги чемпіонів у сфері вищої освіти", акцентує увагу на таких ключових характеристиках, які забезпечують високу міжнародну конкурентоспроможність університетських інституцій: по-перше, це їхня належність до групи країн із домінуючими в світі науковими системами; по-друге, володіння ними більшою кількістю необхідних ресурсів та кращою міжнародною репутацією, порівняно з іншими навчальними закладами; по-третє, попередньо набутий досвід успішної міжнародної діяльності в освітній та дослідницькій сфері.

Х.Хорта особливо увагу також звертає на підтримуючу роль держави для нарощення міжнародного конкурентного статусу університетських закладів та поглиблення їх рівня

інтернаціоналізації (зокрема через залучення іноземних професорів і студентів), наголошуючи, що державне фінансування і підтримка є критично важливими, якщо країни хочуть аби їхні національно визнані університети конкурували на глобальному рівні.

Оригінальна концепція міжнародної конкурентоспроможності університетів світового класу (переважна більшість яких є дослідницькими) була розроблена відомим марокканським економістом, координатором вищої освіти сектору людського розвитку Світового банку Дж. Салмі. Він під концентрацією талантів розуміє здатність університету залучати високоталановитих студентів, викладачів, дослідників, розбудовувати продуктивне міжнародне співробітництво. Достатність ресурсів передбачає наявність необхідної кількості ресурсів (державне фінансування, залучення приватного капіталу, плата за навчання, наукові гранти), за допомогою яких створюються сприятливі умови для забезпечення ефективного навчального процесу і здійснення проривних наукових досліджень у пріоритетних сферах науки і техніки / технологій.

Важливе місце в концепції Дж. Салмі відводиться такому ключовому фактору, як розбудова ефективної системи управління вузом, яка покликана сприяти розвитку його стратегічного бачення, інновацій і гнучкості і дозволяла би приймати рішення та управляти ресурсами без бюрократичних процедур. При цьому вважається, що ефективну систему управління можливо розвинути лише за умови, коли національне законодавство сприятиме інституціональній самостійності дослідницького університету, його автономії та поширенню академічних свобод, а також за наявності у вузі потужної команди менеджерів, стратегічного мислення і шляхом культивування культури лідерства у вузі загалом.

Завдяки раціональному поєднанню "ключових факторів" міжнародної конкурентоспроможності університети світового класу досягають лідерських позицій у тих чи інших сферах діяльності, таких як підготовка висококонкурентних на ринку праці випускників (є продуктом поєднання значної концентрації талантів і достатності ресурсів); результативність наукових досліджень (забезпечується через поєднання значної концентрації талантів і ефективного університетського менеджменту); поширення нових ідей і технологій (отримується шляхом комбінування достатніх обсягів ресурсів і ефективного управління).

За своєю природою наведені результати поєднання "ключових факторів" є своєрідними синергійними ефектами від взаємодії тих чи інших компонентів складної внутрішньої системи дослідницького університету, спроможність максимізувати які і визначається як ключова передумова і запорука лідерства вузу на глобальному ринку освітніх послуг.

Ми прийшли до висновку, що міжнародна конкурентоспроможність університетів пов'язана передусім із високопродуктивними факторами, конкурентними перевагами в наданні освітніх послуг та проведенні наукових досліджень та сильними позиціями національних університетів на світовому ринку освітніх послуг. Для досягнення та утримання високого конкурентного статусу університету має значення характер конкурентних переваг, які він розвиває.

Такими визначальними факторами успіху університетів в економічному змаганні за лідерство на світових ринках стають інтелектуальний капітал, інноваційні системи, міжнародне співробітництво та фінансові можливості.

Найвищі стандарти якості освіти в умовах глобалізації можуть бути забезпечені лише за допомогою збільшення і диверсифікації фінансових потоків, які надходять в розпорядження університетських закладів.

Здатність університету адаптуватись до викликів та змін, що проходять на глобалізованих ринках освітніх послуг та реагувати на зміну попиту значно залежать від ступеня наданої університету автономії.

Найконкурентніші університети світу, згідно з рейтингами авторитетних міжнародних організацій, є автономними навчальними закладами, які можуть проявляти ініціативу і бути підприємливими. Разом з тим, університетська автономія – недостатня умова для успішності навчального закладу. Це відбувається в силу швидко змінюваного середовища і є реальним викликом для університетів, які мають автономний статус через загроза їхній стабільності, незалежності і ефективному відтворенню потенціалу. Саме це і обумовлює ефективну теорію, яка пояснює механізм реалізації конкурентних переваг високорозвиненими країнами, є інтегративна теорія, яка поєднує теорії - "двигуна якості - Дж. Ломбарді та глобальної конкуренції – С.Маргінсона та "світової ліги чемпіонів у сфері вищої освіти" Х.Хорта.

Внаслідок дослідження сучасних підходів відомих вітчизняних та зарубіжних економістів до визначення категорій "конкурентоспроможність університетів" виявлено різні точки зору щодо цієї дефініції та її недостатню повноту і обґрунтованість. Тому обґрунтовано власне визначення, яке відрізняється від існуючих, системним характером і полягає у здатності університету займати і утримувати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку освітніх послуг завдяки, потужному науково-педагогічному потенціалу; розвиненій інноваційній системі вищого навчального закладу; володінню значним інтелектуальним капіталом та фінансовими ресурсами, що забезпечує високу якість освіти і наукових досліджень на основі генерування та комерціалізації нових наукових знань.

Концепції конкурентоспроможності університетів мають велике практичне значення під час розроблення програм та стратегічних напрямків щодо підвищення конкурентних переваг освітньої системи країни на довгостроковий період. Адже місця, які займають наші університети у рейтингах авторитетних міжнародних організацій, переконливо свідчать про низьку міжнародну конкурентоспроможність. Необхідною умовою виходу України із кризового стану та розв'язання багатьох економічних проблем і національної безпеки є розробка і реалізація глобальної стратегічної архітектури щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності національних університетів. Тільки висока конкурентоспроможність вітчизняної вищої школи як на внутрішньому, так і на світових ринках здатна закласти основи для інноваційного зростання економіки держави та забезпечення життєвого рівня громадян.

Ще повністю не подолано відставання і європейської вищої школи від країн ОЕСР. Не випадково, у щорічній доповіді Організації економічного співробітництва та розвитку "Погляд на освіту 2011", доведено, що всі країни ЄС стикаються з тією ж проблемою необхідності підвищення якості освітніх результатів у той час як державні кошти, у багатьох випадках скорочуються [ ]. Так, витрати на одного студента у вищій освіті ЄС 13 000 дол. США, то ОЕСР у середньому 13 700 дол. США, але Швейцарія – 22 000 дол. США, Канада – 21 000 дол. США. Хоча серед країн ЄС – Швеція 20 000 дол. США, Данія 18 000 дол. США, Нідерланди 17 000 дол. США, Німеччина 15 000 дол. США, Фінляндія 15 000 дол. США та Франція 4 000 дол. США. В той час як у США відповідно 30 тисяч доларів на рік. В цій країні, де проживає лише 5% населення планети та виробляється близько 20% глобального ВВП, знаходиться більше половини зі 100 високо конкурентних університетів світу. Дані дослідження засвідчують, що приватні витрати на вищі навчальні заклади в країнах ОЕСР складають 0,5%, а у ЄС 0,2%. Так, у показниках повної вищої освіти ЄС поступається середнім по країнах ОЕСР (27% у ЄС, 30% у ОЕСР), хоча випереджає їх за питомою вагою осіб, які закінчили середні освітні заклади (85% у ЄС, 82% у країнах ОЕСР). Однак університетську освіту мають тільки 27% дорослих громадян ЄС у віці від 25 до 64 років. І тому Європейська комісія представила стратегію реформ для модернізації освіти Стратегія визначає пріоритетні сфери, де країни ЄС повинні зробити більше для досягнення загальних цілей освіти, а саме:

- збільшення кількості випускників вищих навчальних закладів;
- підвищення якості вищої освіти, через збільшення фінансування та інвестування, щоб відповідати потребам ринку праці, а також стимулювання викладання та проведення наукових досліджень;
- надання більш широких можливостей для студентів, щоб отримати додаткові навички за допомогою навчання чи стажування за кордоном, а також сприяти транскордонному співробітництву з метою підвищення продуктивності вищої освіти;
- збільшення підготовки дослідників, для розвитку високотехнологічної промисловості;
- зміцнення зв'язків між освітою, дослідженнями і бізнесом, щоб сприяти розвитку інновацій;
- завершення розробки нового рейтингу конкурентних університетів [8].

Що стосується України, то в нашій країні є істотні передумови для розвитку освіти світового рівня, хоча існує ряд чинників, які перешкоджають цьому процесу. З-поміж них слід насамперед відзначити відсутність в країні державної стратегії розвитку конкурентних університетів світового класу.

В нашій державі ряду університетів надано статус дослідницьких. Є відповідне Положення про дослідницькі університети, згідно із яким підвищується статус вищих навчальних закладів як центрів освіти і науки. Однак не прописані механізми фінансової автономії вищої школи та

можливості диверсифікації джерел фінансування. Адже саме для дослідницьких університетів світового класу характерна різноманітність джерел фінансування: федеральний та місцевий бюджети, гранти, благодійні фонди, бізнес, доходи від навчальної, дослідницької, виробничої і консультаційної діяльності тощо. Так, наприклад, у США федеральна частка фінансування, отримувана від уряду, складає близько 15%, від уряду штату – 30 %, місцевих органів влади – близько 3%, приватного сектору – 5%, студентів – 35%., а решта, близько 15%, складають власні кошти навчальних закладів.

Положення встановлює цілий ряд особливостей дослідницьких університетів. В той же час, існує ціла низка чинних нормативно-правових актів, які визначають правове поле діяльності університету як вищого навчального закладу державної форми власності – це, зокрема, ЗУ "Про освіту", "Про вищу освіту", "Про наукову і науково-технічну діяльність", Постанова КМУ, якою затверджено "Положення про здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти".

Тому Положення, встановлюючи особливості правового статусу дослідницьких університетів, має бути узгоджено із чинними нормативно-правовими актами. Зокрема, у Положенні йде мова про "власні кошти" університету, однак, не визначено джерела формування цих коштів, їх правовий статус. Адже загальновідомо, що на сьогоднішній день всі кошти, які надходять до університету, є бюджетними, а отже розпорядження ними здійснюється відповідно до нормативно-правових актів, що встановлюють порядок розпорядження бюджетними коштами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, закріплення за дослідницькими університетами "власних коштів" не відповідає чинному правовому регулюванню діяльності університетів, що унеможливує реалізацію відповідних пунктів Положення та виконання функцій і завдань дослідницьких університетів.

Отже, світова практика діяльності дослідницьких університетів свідчить про надання останнім широких можливостей щодо комерціалізації результатів досліджень, що створюються в рамках діяльності таких університетів. Вони можуть створювати юридичні особи підприємницького типу (виступаючи як єдиним засновником, так і співзасновником за участю інших суб'єктів, у тому числі викладачів, суб'єктів господарювання). Саме тому є важливим, аби нормативно-правові акти, які визначають правовий статус дослідницьких університетів, надавали можливість останнім створювати такі юридичні особи та передбачали механізм реалізації такої можливості. Однак досі не має чітких механізмів яким чином можна ресструвати науковий парк та як отримати бюджетне фінансування. На наш погляд, в найкоротші терміни необхідно розробити стратегію створення в Україні університетів світового класу. Вищі технічні навчальні заклади, які вже мають статус дослідницьких, можуть скласти конкурентний потенціал вищих навчальних закладів, які до 2020 року зможуть, за активної участі держави, зможуть увійти до 300 найконкурентніших університетів світу. Фінансова автономія, належне фінансування досліджень та створення відповідних стимулів для партнерства з бізнесом – це ключові екзогенні чинники конкурентного лідерства національних вищих навчальних закладів.

Список використаної літератури:

1. Андреев В.И. Саморазвитие творческой конкурентоспособности личности / В.И. Андреев. – Казань, 1992. – 207 с.
2. Бизяева А.А. Рефлексивные процессы в сознании и деятельности учителя: Автореф. дис. канд. психол. наук – Спб.: ЛГПИ, 1993. – 23 с.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – Ростов-н/Д, 1997. – 480 с.
4. Борисова Н.В. Конкурентоспособность будущего специалиста как показатель качества и гуманистической направленности вузовской подготовки. – Набережные Челны, 1996.
5. Кулик С.В. Підготовка майбутніх вчителів до дослідницької діяльності. – К., Дрогобич: Коло, 2004. – 381с.
6. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат. – 1975. – 304 с.
7. Найн А.Я., Ключев Ф.Н. Проблемы развития профессионального образования: региональный аспект. – Челябинск: Изд-во челябинского ин-та развития профессионал. образования, 1998. – 264 с.
8. Тигров С. В. Личностно ориентированные задания в процессе формирования проектных учений студентов вуза: Дис. канд.пед.наук: 13.00.01. – Липецк, 2004. – 201 с.